

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА ПРИКЛАДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ірина МАЦИШИНА

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ КОНСАЛТИНГ

Методичні рекомендації до лекцій та практичних занять
для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності С2 Політологія
та D4 Публічне управління та адміністрування

Вінниця
2025

УДК 321.013:005.942(076.5)

М 367

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
факультету інформаційних та прикладних технологій
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 4(8) від 19.02.2025)*

Автор:

Мацшина Ірина Віталіївна, д-р політ. наук, проф. кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Рецензенти:

Прямухіна Наталія Валентинівна, доктор економічних наук, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Чальцева Олена Михайлівна, доктор політичних наук, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Мацшина І. В.

М 367 Територіальний консалтинг: методичні рекомендації до лекцій та практичних занять для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності С2 Політологія та Д4 Публічне управління та адміністрування. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса 2025. 44 с.

У методичних рекомендаціях запропоновано глибокий, міждисциплінарний аналіз міського простору, що виходить за межі традиційного управління та менеджменту. Предметом курсу є місто як джерело даних, які порушують питання порівняльного аналізу управління, політики пам'яті, проектних парадигм. Рекомендації сприяють формуванню комплексних компетенцій у сфері урбаністичної політики, аналізу складних даних. Курс розроблено для глибокої оцінки та обґрунтованих управлінських рішень у сфері політичного консалтингу, муніципальної політики та постконфліктного відновлення.

УДК 321.013:005.942(076.5)

© Мацшина І. В., 2025

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема 1. Аналіз та збір даних міського середовища.....	5
Тема 2. Виклики територіального управління містом.....	6
Тема 3. Міста як політика пам'яті.....	8
Тема 4. Репрезентація влади у містах.....	10
Тема 5. Архетипи міста.....	12
Тема 6. Міста і друга світова війна.....	14
Тема 7. Німеччина. План Маршалла.....	15
Тема 8. Польща. Післявоєнне відновлення.....	17
Тема 9. Фінляндія. Післявоєнне відновлення.....	19
Тема 10. Відновлення країн східної Азії.....	20
Тема 11. Відновлення країн близького сходу.....	22
Тема 12. Відновлення Боснії та Герцеговини після війни 1991–1995 рр.	24
Тема 13. Базові принципи відновлення територій.....	26
Тема 14. Управлінські практики. Париж.....	28
Тема 15. Управлінські практики. Тель-Авів.....	29
Тема 16. Управлінські практики. Берлін.....	30
Тема 17. Управлінські практики. Чикаго.....	32
Тема 18. Управлінські практики. Барселона.....	34
Тема 19. Утопічні проєкти територій.....	35
Тема 20. Відновлення українських територій.....	37
Форма підсумкового контролю.....	39
Література.....	42

ВСТУП

В умовах сучасного світу, коли міста стають епіцентрами соціальних, економічних та екологічних змін, постають нові виклики перед політичними науками. Дослідження міського середовища є необхідним для магістрантів у галузі політології, оскільки воно допомагає зрозуміти, як різні фактори впливають на політичні рішення, соціальну справедливість та якість життя громадян. Вивчення політики пам'яті, територіального управління, соціальних змін та інших аспектів міського життя дає змогу політичним аналітикам розвивати критичне мислення та формувати стратегії, які сприятимуть сталому розвитку міст. Актуальність цього курсу полягає в тому, що у ньому надано інструменти та концепції для аналізу міського середовища з погляду відновлення та переосмислення.

Завдяки цим знанням, магістри зможуть не лише зрозуміти процеси, що відбуваються в містах, а й активно впливати на їх розвиток, намагаючись забезпечити справедливість, інклюзивність та ефективність у прийнятті політичних рішень. Сучасні методи збору та аналізу даних відкривають нові можливості для дослідження міського середовища. Використання технологій, таких як мобільні додатки, супутникові знімки та соціальні мережі, дає змогу отримувати цінну інформацію про поведінку населення, переміщення та економічну активність. Ці дані сприяють моделюванню та прогнозуванню різних аспектів міського життя – від транспортних потоків до соціальної взаємодії.

Міста постійно еволюціонують під впливом численних факторів, як-от війни, економічні кризи, природні катастрофи або соціальні зміни. Розуміння цих процесів є ключовим для розробки ефективних стратегій розвитку, що необхідно для політологів та управлінців, які прагнуть впливати на політичні рішення. Обмін досвідом між містами різних країн може привести до інноваційних рішень, які враховують місцеві особливості.

Методичні рекомендації допоможуть опанувати знання з курсу «Територіальний консалтинг», а запропоновані методи навчання, як-от групові проєкти, презентації та дискусії, дадуть змогу застосовувати теоретичні знання на практиці, для розвитку аналітичних та критичних навичок.

Тема 1. АНАЛІЗ ТА ЗБІР ДАНИХ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

ЛЕКЦІЯ

Дослідження дисциплінарних просторів мало значний вплив на розвиток концепції простору, на урбаністику та просторове планування, на такі галузі географії людини як політична географія, геополітика, культурна географія. Мішель Фуко надав простору активну роль. Він також розширив його функції. Крім естетичних чи суто утилітарних, простір може виконувати ще й дидактичні, виховні, виправні функції. У науковій літературі набув поширення вислів «паноптична організація дисциплінарного простору», тобто така організація простору в дисциплінарних об'єктах, яка навчає, виховує, виправляє. Пандемія COVID-19 та обмеження, які накладаються сьогодні на людей з метою мінімізувати її негативні наслідки, перетворюють усе людське суспільство на тотальний дисциплінарний простір. Влада застосовує нові просторові механізми контролю за людиною, активно використовуючи сучасні інформаційні технології.

Різноманітні методи збору й аналізу даних є потужним інструментом, хоча й не завжди простим у використанні. Тому важливо розуміти, як застосовувати їх для дослідження території як дисциплінарного простору. Глобальні ініціативи щодо відкритих даних мають не тільки доповнювати інформацію, надану класичними джерелами інформації, але й сприяти демократизації урбаністичних досліджень. Інструменти аналізу даних не лише дають змогу краще зрозуміти складні політичні процеси у межах території, а й запропонувати сценарії та проекти розвитку територій. Такі моделі можуть прогнозувати майбутнє, допомагаючи оцінювати вплив політичних рішень протягом більш тривалих періодів. Це особливо важливо у сфері політики, де рішення та реалізація працюють у фіксованих часових вимірах.

ПРАКТИКУМ

Дослідження паноптичної архітектури, запропоноване Джеремі Бентамом.

Дайте відповідь на питання: як місто встановлює форму контролю?

Напишіть есе (до 1 000 слів), в якому розглянете, як технології контролю та спостереження змінюють соціальні відносини в міських середовищах.

Додайте приклади міст, де такі технології активно використовуються.

Критерії оцінювання:

- Орієнтація на тему (20 %):

Чи відповідає есе поставленій темі?

- Глибина аналізу (30 %):

Чи наводяться приклади міст, де такі технології активно використовуються, та чи є вони релевантними?

- Структура есе (40 %):

Чи логічно побудоване есе (вступ, основна частина, що містить аналіз і висновки)?

Чи підтримуються твердження прикладами та обґрунтуваннями?

Чи є висновки обґрунтованими і логічними?

- Мова та стиль викладання (10 %).

Тема 2. ВИКЛИКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ МІСТОМ

ЛЕКЦІЯ

Сьогодні міста стають епіцентрами соціальних, економічних і екологічних змін. Зростаюча урбанізація, викликана міграцією з сільських районів, порушує нові питання, пов'язані з управлінням і розвитком міських територій. Важливо усвідомлювати, що ці зміни не є однозначними; вони формуються під впливом різних факторів, як-от кліматичні умови, соціальні конфлікти та економічні кризи. Одним з основних викликів є адаптація міст до нових реалій. Наприклад, зростання населення в мегаполісах, як-от Делі, призводить до збільшення неформальних поселень. Люди, які тікають від повеней і посух, стикаються з новими ризиками в умовах міської інфраструктури, що часто не готова до такого напливу. Внутрішня міграція та мобільність змінюють соціальну тканину міст, створюючи нові потреби в житлі, медичних послугах і соціальному забезпеченні.

Ці процеси також пов'язані з державним управлінням. Влада часто не може ефективно реагувати на потреби населення, що призводить до соціальної несправедливості. Політики повинні враховувати особливості маргіналізованих груп, щоб забезпечити їм доступ до базових послуг. Важливою є інтеграція неформальних поселень в офіційну структуру міста, щоб зменшити їх невидимість у політичних і економічних процесах.

Кліматичні зміни ще більше ускладнюють ситуацію. Вони породжують нові виклики в формуванні політики міського розвитку. Наприклад, у містах глобального півдня, де ресурси обмежені, важливо знайти баланс між розширенням інфраструктури та забезпеченням екологічної стійкості. Визначення нових форм соціальної організації та способів життя є критичним для адаптації до цих змін.

Необхідно також враховувати культурні аспекти. Міста є не лише фізичними просторами, але й місцями, де відбувається взаємодія різних культур та ідентичностей. Це вимагає нового підходу до планування, яке повинно бути інклюзивним і враховувати потреби всіх груп населення. Розуміння складності цих процесів та активне залучення громади в їх вирішення можуть стати запорукою успішного розвитку міських територій у майбутньому.

ПРАКТИКУМ

Дослідження урбанізації району міста.

Оберіть один район міста, який демонструє ознаки урбанізації (можливо, неформальне поселення або новий житловий комплекс).

Оцініть, чому ви обрали саме це місце (історичні, соціальні, економічні фактори).

Збір даних:

- Використовуйте різні методи для збору інформації.
- Проведіть спостереження за соціальною активністю, якістю інфраструктури, станом житлових умов.
- Підготуйте запитання, що стосуються досвіду місцевих жителів та викликів, з якими вони стикаються.
- Знайдіть доступні звіти, статистику, політики урбанізації, які впливають на обраний район.

Обробіть зібрані дані, виокремте основні теми та тенденції.

Визначте, як урбанізація вплинула на соціальну структуру (наприклад, зміни в демографії, економічні можливості, доступ до послуг).

Написання звіту:

Підготуйте аналітичний звіт обсягом 1 500–2 000 слів, у якому викладете результати дослідження.

Включіть вступ, методологію, аналіз даних, висновки та рекомендації.

Використовуйте графіки або таблиці для ілюстрації ваших знахідок, якщо це доречно.

Критерії оцінювання:

- Вибір району (20 %):

Чи обрано район, який дійсно демонструє ознаки урбанізації (неформальне поселення або новий житловий комплекс)?

Чи обґрунтовано, чому саме цей район був обраний? Чи враховані історичні, соціальні та економічні фактори?

- Збір даних (30 %):

Якість використаних методів збору інформації (спостереження, інтерв'ю, документальний аналіз).

Чи сформульовані запитання для інтерв'ю, що стосуються досвіду місцевих жителів та викликів?

Чи знайдено достатньо інформації з доступних звітів, статистики та політик урбанізації?

- Аналіз даних (20 %):

Чи виокремлено основні теми та тенденції з оброблених даних?

Якість аналізу впливу урбанізації на соціальну структуру: зміни в демографії, економічні можливості, доступ до послуг.

- Структура звіту (20 %):

Чи логічно побудований звіт? Чи є чіткий вступ, методологія, аналіз даних, висновки та рекомендації?

Чи використано графіки або таблиці для ілюстрації знахідок?

- Мова та стиль (10 %):

Чи дотримано норм мови та стилю?

Чи є текст зрозумілим, чітким і без граматичних помилок?

Тема 3. МІСТА ЯК ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ

ЛЕКЦІЯ

Проблеми політики пам'яті стають все більш актуальними. Міста, як носії культурної спадщини, відіграють важливу роль у формуванні колективної пам'яті. Виявлення ключових місць пам'яті можливе завдяки соціокультурним, історико-архітектурним та урбаністичним дослідженням. Методи, які використовуються для вивчення пам'яті, включають когнітивні мапи, що допомагають зрозуміти, як мешканці взаємодіють із міським середовищем.

Когнітивні мапи стають ефективним інструментом для відновлення зв'язків між функціональними зонами. Вони можуть бути створені як у групах, так і індивідуально, що дає змогу виявити важливі об'єкти міського середовища. Це, зі свого боку, може підказати, які місця потребують реновації чи ревіталізації. Глибинні інтерв'ю також є важливими для збору даних про досвід мешканців, що дає змогу виявити емоційний та культурний контекст певних об'єктів.

Культурологічні дослідження допомагають виявити, як мистецтво, література та медіа формують уявлення про історичні події. Аналіз таких джерел може показати, як змінюється риторика навколо пам'яті про війну, формуючи практики комеморації. Відкриті цифрові архіви та онлайн-мапи війни стають важливими інструментами для дослідження та збереження пам'яті.

Партисипація мешканців у процесах проєктування та прийняття рішень є важливим аспектом соціального відновлення. Залучення громади до проєктування сприяє формуванню нової мережі зв'язків і може мати терапевтичний ефект. Важливо, щоб у процесах реновації брало участь місцеве населення, адже їх досвід і пам'ять є незамінними у формуванні нових просторових концепцій.

Комеморація, як практика вшанування подій минулого, є важливою для формування колективної ідентичності. Це не лише ритуали, але й соціокультурні програми, які допомагають суспільству переосмислити власний досвід. Важливо переходити від комеморації до меморалізації, фіксуючи історичні події в пам'яті майбутніх поколінь.

Міста, як простори пам'яті, потребують комплексного підходу до дослідження, який поєднує соціальні, культурні та архітектурні аспекти. Це дає змогу не лише зберегти пам'ять про минуле, але й формувати нові культурні практики, які допоможуть суспільству рухатися вперед.

ПРАКТИКУМ

Дослідження політики пам'яті.

Оберіть конкретне місто або регіон, де реалізуються політики пам'яті (можна обрати місто в Україні або за кордоном).

Вивчіть приклади місць пам'яті (пам'ятники, меморіали, культурні об'єкти) та їх значення для місцевої громади.

Методологія:

- Розробити план для проведення соціологічного опитування або глибинних інтерв'ю з мешканцями обраного міста.
- Сформулювати запитання, що допоможуть виявити, як місця пам'яті впливають на особисті та колективні спогади мешканців.
- Польове дослідження: провести опитування або інтерв'ю з мешканцями обраного міста. Зібрати дані про їхнє сприйняття місць пам'яті та їх роль у формуванні культурної ідентичності.

Аналіз даних:

- Проаналізувати зібрані дані, виявити основні тенденції та патерни у сприйнятті пам'яті серед мешканців.
- Порівняти результати з теоретичними концепціями, вивченими в літературному огляді.

Висновки та рекомендації:

- Зробити висновки щодо впливу політики пам'яті на колективну ідентичність у дослідженому місті.
- Розробити рекомендації для місцевої влади щодо розвитку політики пам'яті, яка б враховувала потреби громади.

Формат звіту:

Обсяг: 15–20 сторінок.

Структура: вступ, огляд літератури, методи, результати, висновки, список використаних джерел. Використання графічних матеріалів (діаграми, мапи) для ілюстрації результатів дослідження.

Критерії оцінювання:

- Вибір міста / регіону (15 %):

Чи обрано місто або регіон, де реалізуються політики пам'яті?

Чи обґрунтовано, чому саме цей об'єкт був обраний? Чи враховано його значення для місцевої громади?

- **Методологія (30 %):**

Якість розробленого плану для проведення соціологічного опитування або глибинних інтерв'ю.

Чи сформульовано запитання, що виявляють вплив місць пам'яті на особисті та колективні спогади мешканців?

Чи проведено польове дослідження (опитування або інтерв'ю) з мешканцями, і чи зібрано достатньо даних?

- **Аналіз даних (25 %):**

Якість аналізу зібраних даних: чи виокремлено основні тенденції та патерни у сприйнятті пам'яті?

Чи проведено порівняння результатів з теоретичними концепціями, вивченими в літературному огляді?

- **Висновки та рекомендації (20 %):**

Чи зроблено обґрунтовані висновки щодо впливу політики пам'яті на колективну ідентичність?

Чи розроблено рекомендації для місцевої влади з урахуванням потреб громади?

- **Структура та оформлення звіту (10 %):**

Чи дотримано структури звіту (вступ, огляд літератури, методи, результати, висновки, список використаних джерел)?

Чи використано графічні матеріали (діаграми, мапи) для ілюстрації результатів дослідження?

Чи є текст чітким, зрозумілим та без граматичних помилок? Чи дотримано норм мови та стилю?

Тема 4. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВЛАДИ У МІСТАХ

ЛЕКЦІЯ

Шведський соціолог Йоран Терборн став відомою фігурою в галузі соціології завдяки своїм дослідженням соціальних змін, нерівності та міських просторів. Його роботи охоплюють широкий спектр тем, включно з трансформацією сім'ї та глобальними проблемами сучасності. Особливо цікавим є його акцент на містах як центрах політичної влади та ідентичності. Терборн стверджує, що столиці відіграють ключову роль у соціально-політичному контексті, оскільки саме в них зосереджені основні механізми прийняття рішень.

Однією з важливих ідей Терборна є те, що зміна політичної влади впливає на міський простір, і чим більш амбіційні нові правителі, тим більш значні зміни. Терборн виділяє кілька функцій репрезентації влади в містах: вони повинні просувати повагу, легітимізувати владу та демонструвати пріоритети суспільства.

Міські простори, на його думку, є символічними формами, які допомагають формувати ідентичність нації. Він критикує наявні теорії глобальних міст, стверджуючи, що вони надмірно акцентують на економічних аспектах, ігноруючи культурні та політичні фактори.

У своєму аналізі столичних міст він пропонує типологію, основу на історичних процесах. Наприклад, європейські столиці поєднують історичну спадщину та сучасність, тоді як колоніальні та постколоніальні столиці можуть відображати заперечення колишньої влади. Вплив фашизму та комунізму на міський простір також є темою його досліджень. Він підкреслює, що архітектура та міське планування значною мірою відображають політичні амбіції правителів. Наприклад, апартеїд, як політика расової сегрегації, почався в Південній Африці після встановлення режиму в 1948 р., але його коріння сягають ще з часів європейської колонізації. Апартеїд став логічним продовженням політики сегрегації, започаткованої колоністами. Це означає, що до встановлення офіційного режиму апартеїду в Південній Африці вже існували певні соціальні та економічні нерівності між європейськими колоністами та корінними жителями.

Додатково, апартеїд характеризувався жорстокими законами, які обмежували права афроамериканців, зокрема у сфері освіти, працевлаштування і політичних прав. Система апартеїду викликала масові протести і міжнародну критику, що врешті-решт призвело до її скасування в 1990-х рр.

Сучасні столиці, на думку Терборна, стають частиною глобальної капіталістичної системи, що призводить до зміни їх ролі та значущості. Глобальні міста конкурують за інвестиції, і їх вигляд змінюється під впливом транснаціонального капіталу. У цьому контексті виникає нова урбаністична культура, в якій важливу роль відіграють хмарочоси, бізнес-центри та символи споживання.

ПРАКТИКУМ

Дослідження історії, соціальні наслідки та культурний вплив апартеїду в Південній Африці.

Розгляньте такі аспекти:

- Причини виникнення апартеїду.
- Основні закони та політики, які його підтримували.
- Важливі події та особистості, пов'язані з апартеїдом (наприклад, Нельсон Мандела, ANC).

Підготуйте презентацію (5–7 слайдів) на основі вашого дослідження. Використовуйте візуальні матеріали (фотографії, графіки), які ілюструють ваші тези.

Критерії оцінювання:

- Орієнтація на тему (20 %):

Чи охоплено всі ключові аспекти: причини виникнення апартеїду, основні закони та політики, важливі події та особистості?

Чи є інформація релевантною та точною?

- Глибина аналізу (30 %):

Якість аналізу причин виникнення апартеїду.

Чи добре описано основні закони та політики, які його підтримували?

Чи наведено важливі події та особистості, пов'язані з апартеїдом?

- Структура презентації (20 %):

Чи логічно побудована презентація?

Чи є чіткий вступ, основна частина та висновки?

Чи дотримано обсягу (5–7 слайдів)?

- Візуальні матеріали (20 %):

Чи використано візуальні матеріали (фотографії, графіки) для ілюстрації тез?

Чи є візуальні елементи релевантними та якісно представленими?

- Презентаційні навички (10 %):

Якість подачі матеріалу: чи є студент впевненим у своїй презентації?

Чи вміє залучати аудиторію до обговорення теми?

Тема 5. АРХЕТИПИ МІСТА

ЛЕКЦІЯ

Місто – це символ сучасної цивілізації, що втілює в собі соціокультурну і інформаційну систему, яка формує світогляд людини. Людина створює місто, але водночас і місто формує людину. З часом місто стало самостійною субстанцією, яка впливає на світосприйняття своїх мешканців. Архітектурні будівлі складають матеріальну частину міського середовища, яке щоденно взаємодіє з людьми.

Сучасні міста є еkleктичними, поєднуючи старе і нове, різні архітектурні стилі, що створює багатошарову структуру, де епохи та стилі переплітаються. «Душа» міста виявляється в його фасадах і плануванні вулиць, формуючи унікальний «текст» міського простору. Для досягнення «модного ефекту» недостатньо просто поєднати різні стилі; важливо підійти до цього з особливим тактом.

Важливим є також поняття «духу місця», який визначає унікальність середовища, його зв'язок з емоційними переживаннями людей. Дух місця формується у свідомості через поєднання ландшафтних картин, архітектурних елементів, кольорових рішень та історичних асоціацій. Це поняття виникло в середині 60-х рр. ХХ ст., пов'язане з реконструкцією міського середовища.

Міські об'єкти не однорідні і мають унікальні характеристики, які дають змогу виділяти типи міського простору. Пропонується сім основних типів: скульптура, фасад, галерея, площа, грот, хмарочос та міст. Кожен із цих типів має своє символічне значення, що можна розглядати як архетипи міського простору.

Прикладом може бути один із архетипів – «галерея-лабіринт». Лабіринт символізує світобудову, складність життя та пошук сенсу. Він асоціюється з подорожжю через труднощі до просвітлення, має зв'язок із жінкою та матір'ю-землею. У класичному розумінні лабіринт має один вихід, що веде до центру, символізуючи шлях до самопізнання.

Отже, міське середовище можна розглядати як комплекс архетипічних просторів, що взаємодіють із людським мисленням та формують певні поведінкові схеми. Архетипи можуть існувати у свідомості в образах, впливаючи на сприйняття навколишнього світу, незалежно від соціальних чи культурних особливостей. Кожен архетип проявляється унікально, відображаючи історико-культурні та естетичні переваги своєї епохи.

ПРАКТИКУМ

Польове дослідження.

Оберіть конкретну частину вашого міста для аналізу. Проведіть експедицію, під час якої спостерігайте за архітектурою, урбаністичним дизайном та культурними елементами. Зверніть увагу на питання:

- Які архетипи представлені в архітектурі (наприклад, пам'ятники, будівлі, парки).
- Як ці архетипи впливають на відчуття місця та ідентичність мешканців.

Звіт: створіть візуальний проєкт (колаж, плакат або цифрову графіку), який ілюструє архетипи, виявлені у вашому дослідженні. Ваш проєкт має включати візуальні елементи, що представляють архетипи. Зробіть короткі підписи, що пояснюють, як ці архетипи пов'язані з вашим містом.

Критерії оцінювання:

- Вибір частини міста (15 %):

Чи обрано конкретну частину міста для аналізу, яка є достатньо репрезентативною?

Чи обґрунтовано вибір цього місця з погляду архітектури та культурних елементів?

- Спостереження та аналіз (30 %):

Якість спостережень за архітектурою, урбаністичним дизайном та культурними елементами.

Чи визначено архетипи, представлені в архітектурі (пам'ятники, будівлі, парки)?

Чи проаналізовано, як ці архетипи впливають на відчуття місця та ідентичність мешканців?

- Візуальний проєкт (30 %):

Чи створено візуальний проєкт (колаж, плакат або цифрова графіка), який ілюструє виявлені архетипи?

Чи включено в проєкт візуальні елементи, що представляють архетипи, і чи є вони якісними та релевантними?

- Короткі підписи (15 %):

Чи є підписи до візуальних елементів чіткими та інформативними?

Чи пояснюють вони, як архетипи пов'язані з вашим містом?

- Презентація проєкту (10 %):

Якість подачі візуального проєкту.

Тема 6. МІСТА І ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

ЛЕКЦІЯ

Міста та війна завжди були тісно пов'язані, адже воєнні конфлікти мають руйнівний вплив на соціально-економічний стан країн, а також на їх інфраструктуру. В останні десятиліття світ зіткнувся з численними воєнними конфліктами, які призвели до катастрофічних наслідків. Наприклад, війни в Афганістані, Іраку та Україні залишили глибокі рани в суспільствах, знищивши не лише людські життя, але й інфраструктуру та економіку.

Післявоєнна реконструкція міст є надзвичайно складним завданням. Країни, що пережили війни, стикаються з викликами, які потребують творчого підходу. Як свідчить світовий досвід, успіх відновлення залежить від здатності країн адаптувати підходи до своїх унікальних умов. Перед таким викликом постала й Україна. Історія відновлення міст після Другої світової війни допоможе знайти кращі практики розбудови та реконструкції країни.

План Маршалла, ініційований США після Другої світової війни, є яскравим прикладом програми відновлення. Він надав економічну допомогу країнам Західної Європи для відбудови інфраструктури, модернізації промисловості та стабілізації економіки. Однак участь у цьому плані була обмежена для країн, підконтрольних Радянському Союзу, як-от Польща та НДР.

Важливо зазначити, що відновлення міст не може відбуватися без врахування державної політики. Муніципалітети мають можливості для стимулювання розвитку своїх громад, але вони повинні діяти в межах національної стратегії. Різні міста, навіть в одній країні, можуть мати різні результати відновлення, залежно від підходів та механізмів, які вони застосовують.

Наслідки воєнних конфліктів є довготривалими. Вони залишають мілітаризовані суспільства, знищують інституційну спроможність, і призводять до масового переміщення людей. Ці фактори ускладнюють відновлення, оскільки країни-сусіди також стикаються з проблемами, пов'язаними з мігрантами та соціальним забезпеченням.

ПРАКТИКУМ

Кейс-дослідження.

Вибір країн: оберіть дві країни, які отримали допомогу в рамках Плану Маршалла (наприклад, Німеччина і Франція).

Знайдіть інформацію про допомогу цим країнам, використовуючи ресурс: https://www.nationalarchives.gov.uk/search/results?_q=Marshall+Plan

Наведіть приклади конкретних проєктів або ініціатив, реалізованих завдяки цій допомозі. Охарактеризуйте, як допомога в рамках Плану Маршалла вплинула на відновлення економіки. Напишіть есе на 2 сторінки формату А4.

Критерії оцінювання:

- Вибір країн (15 %):

Чи обрано дві країни, які отримали допомогу в рамках Плану Маршалла?

Чи є вибір країн обґрунтованим і релевантним для дослідження?

- Збір інформації (30 %):

Якість зібраної інформації про допомогу цим країнам, з посиланням на ресурс.

Чи включено різноманітні джерела, як-от урядові документи, звіти та інші матеріали, що відображають вплив Плану Маршалла?

- Приклади проєктів та ініціатив (25 %):

Чи наведено конкретні приклади проєктів або ініціатив, реалізованих завдяки допомозі?

Якість опису цих проєктів: чи зрозуміло, як вони були реалізовані та який мали вплив?

- Аналіз впливу на відновлення економіки (20 %):

Чи охарактеризовано, як допомога в рамках Плану Маршалла сприяла відновленню економіки вибраних країн?

Чи наведено статистичні дані або інші показники, що підтверджують цей вплив?

- Структура та оформлення звіту (10 %):

Чи дотримано логічної структури дослідження (вступ, основна частина, висновки)?

- Чи оформлено дослідження відповідно до вимог?

Тема 7. НІМЕЧЧИНА. ПЛАН МАРШАЛЛА

ЛЕКЦІЯ

Після Другої світової війни Німеччина постала перед величезними викликами відновлення. Внаслідок війни багато міст були зруйновані, а інфраструктура потребувала термінового відновлення. Зокрема, у великих містах, як-от Мюнхен, Нюрнберг і Дортмунд, було прийнято різні стратегії для відновлення, що враховували як архітектурні, так і соціальні аспекти.

У Мюнхені, наприклад, до відновлення почали готуватися ще до закінчення війни. Місцева влада організувала збір інформації про архітектурні особливості міста, щоб зберегти його історичний вигляд. Після війни мюнхенці проголосували за збереження старовинної архітектури, що дало змогу швидко відбудувати місто, зберігши його культурну спадщину. Нюрнберг, з іншого боку, мав особливе значення для нацистів, що призвело до його інтенсивних бомбардувань. Після війни було вирішено відновити якомога більше історичних пам'яток, але багато житлових будівель були зведені без дотримання архітектурних традицій. Дортмунд, відомий своєю промисловістю, також зазнав значних руйнувань. Високий попит на вугілля та сталь сприяв швидкому відродженню міста, але нестача житла й електроенергії стали серйозною проблемою через потік переселенців. Місцева влада запустила амбітну житлову програму, що дало змогу вирішити цю проблему, хоча і з деякими труднощами.

Відновлення Дрездена, зруйнованого внаслідок бомбардувань, також стало предметом дискусій. Місто пережило тривалий процес відновлення, зокрема відновлення історичних пам'яток, як-от церква Фрауенкірхе, що стала символом відродження. Досвід відновлення міст Німеччини демонструє, як архітектурні, соціальні та економічні фактори взаємодіють у процесі відродження після катастрофи. Ці стратегії відновлення, хоч і мали різні результати, сформували сучасний вигляд Німеччини та її міст.

ПРАКТИКУМ

Аналіз міста, яке постраждало під час Другої світової війни.

Оберіть одне з міст Німеччини, яке зазнало значних руйнувань під час Другої світової війни (наприклад, Мюнхен, Нюрнберг, Дортмунд, Берлін, Дрезден).

Дослідження:

- Зберіть інформацію про стан міста на момент закінчення війни. Додайте дані про зруйновані будівлі, інфраструктуру та населення.
- Вивчіть стратегії відновлення, які були застосовані у вибраному місті. Які були основні цілі відновлення? Які рішення були прийняті? Хто брав участь у процесі?

Аналіз: проаналізуйте, як вибрані стратегії вплинули на архітектурний вигляд міста.

- Чи вдалося зберегти історичні пам'ятки?
- Які нові будівлі були зведені?
- Оцініть соціальні та економічні наслідки відновлення.
- Як змінилася демографія міста?
- Які соціальні програми були впроваджені?

Зробіть презентацію з відповідями на ці питання.

Критерії оцінювання:

- Опис стану міста на момент закінчення війни (25 %):

Чи зібрано достатньо інформації про стан вибраного міста (зруйновані будівлі, інфраструктура, населення)?

Якість та точність представлених даних: чи є вони документально підтвердженими?

- Вивчення стратегій відновлення (25 %):

Чи описані стратегії відновлення, які були застосовані у вибраному місті?

Які були основні цілі відновлення, рішення та учасники процесу?

Чи включено інформацію про міжнародні або державні організації, що брали участь у відновленні?

- Аналіз архітектурного вигляду міста (20 %):

Чи проаналізовано, як вибрані стратегії вплинули на архітектурний вигляд міста?

Чи вдалося зберегти історичні пам'ятки? Які нові будівлі були зведені?

- Соціальні та економічні наслідки відновлення (20 %):

Чи оцінено соціальні та економічні наслідки відновлення?

Які зміни в демографії міста були зафіксовані? Які соціальні програми були впроваджені?

- Презентація (10 %):

Чи є презентація структурованою та логічною? Чи охоплює всі ключові аспекти дослідження?

Чи використано візуальні матеріали (фотографії, графіки) для ілюстрації дослідження?

Чи є текст чітким, зрозумілим та без граматичних помилок?

Тема 8. ПОЛЬЩА. ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ

ЛЕКЦІЯ

Як сателіт Радянського Союзу, Польща впроваджувала радянську модель управління, що характеризувалася високим ступенем централізації. Відновлення економіки розпочалося в рамках Трирічного плану (1947–1949), який став першим кроком до реновації зруйнованої інфраструктури. Цей план передбачав не лише відновлення, а й збільшення виробництва промислової та сільськогосподарської продукції.

Успішна реалізація першого трирічного плану призвела до зростання споживання на душу населення, яке перевищило довоєнний рівень. Проте подальші плани, зокрема шестирічний план (1950–1956), виявилися менш ефективними. Вони призвели до диспропорцій у розвитку різних галузей промисловості та сповіль-

нили економічне зростання. Період із 1956 до 1970 р. відзначався політичною та економічною нестабільністю, що перейшло у масові страйки і протести.

Одним із найважливіших етапів відновлення стала відбудова Варшави, яка була зруйнована на 90 %. Процес відбудови став символом національного відродження. Відбудова Варшави проводилася під контролем спеціальних державних установ. Фінансування здійснювалося переважно з державного бюджету, і в перший рік було використано 67,5 % усіх національних ресурсів, виділених на відновлення країни. Хоча планування відбувалося відповідно до державної програми, будівництво часто проходило хаотично, що вплинуло на архітектурний вигляд міста. Незважаючи на труднощі, населення Варшави стрімко зростало завдяки переселенцям з інших міст. У 1954 р. населення столиці досягло одного мільйона жителів, а до 2000 р. – 1,6 мільйона.

ПРАКТИКУМ

Вплив радянської моделі управління на відновлення Польщі.

- Зберіть інформацію про обрану тему, використовуючи різноманітні джерела (книги, статті, документальні фільми).

- Додайте дані про ключові події, особистості, плани відновлення та їх реалізацію.

Презентація результатів: підготуйте доповідь (5–7 хвилин) або презентацію (10–12 слайдів) про результати вашого дослідження. Використовуйте графіки, таблиці та візуальні матеріали для ілюстрації ваших висновків. Питання для дискусії: які уроки можна винести з досвіду відновлення Польщі; чи є паралелі з сучасними процесами відновлення у світі?

Критерії оцінювання:

- Збір інформації (25 %):

Чи зібрано достатньо інформації з різноманітних джерел (книги, статті, документальні фільми)?

Якість та релевантність джерел: чи є вони надійними та авторитетними?

- Аналіз ключових подій та осіб (25 %):

Чи включено дані про ключові події, особистості та плани відновлення?

Чи проаналізовано, як ці події та особи вплинули на процес відновлення Польщі?

- Оцінка реалізації планів відновлення (20 %):

Чи охарактеризовано, як реалізовувалися плани відновлення в контексті радянської моделі управління?

Чи наведено приклади успіхів та невдач у реалізації цих планів?

- Презентація результатів (20 %):

Чи підготовлено доповідь (5–7 хвилин) або презентацію (10–12 слайдів) з чіткою структурою?

Чи використано графіки, таблиці та візуальні матеріали для ілюстрації висновків?

- Обговорення та висновки (10 %):

Чи проведено обговорення у групі після презентації?

Які уроки було винесено з досвіду відновлення Польщі? Чи наведено паралелі з сучасними процесами відновлення у світі?

Тема 9. ФІНЛЯНДІЯ. ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ

ЛЕКЦІЯ

Після підписання мирного договору з Радянським Союзом Фінляндія перейшла від антагоністичних відносин до більш конструктивного співробітництва. Протягом цього періоду в країні спостерігалася активізація комуністичних рухів, проте уряд намагався утримати баланс між різними політичними силами. У 1945 р. Фінляндія зіткнулася з серйозними економічними викликами, зокрема необхідністю виплати репарацій, що становили значну частину ВВП. Однак ці зобов'язання також стали каталізатором для розвитку нових галузей промисловості, а саме лісової, суднобудівної та металургійної.

Важливим аспектом відновлення стало управління біженцями та колишніми військовослужбовцями. Уряд ухвалив закон, що дозволяв викупити сільськогосподарські угіддя для розподілу їх серед нових фермерів. Це рішення допомогло створити нові господарства і забезпечити населення роботою.

Період післявоєнного відновлення характеризувався політичною нестабільністю, що призводило до частих змін урядів. Проте, незважаючи на ці виклики, Фінляндія змогла підтримувати стабільні відносини із західними країнами, отримуючи фінансову допомогу та інвестиції. Зокрема, програми академічних обмінів зі США стали важливим елементом для модернізації освіти та науки.

У 1952 р. країна організувала Олімпійські ігри, що стали значною подією, яка підвищила міжнародний імідж Фінляндії. Це сприяло залученню туристів та інвесторів. Фінляндія також зосередилася на промоції своєї продукції на міжнародних виставках, демонструючи інновації та досягнення.

З часом, після виплати репарацій, країна не тільки зберегла, а й збільшила обсяги торгівлі з Радянським Союзом, отримуючи сировину та технології. Економічне зростання досягало приблизно 5 % на рік, що свідчило про стабільність і розвиток.

Фінляндія успішно адаптувалася до нових умов, змінивши свою аграрну економіку на індустріальну. Міста, зокрема Гельсінкі, активно розвивалися, і населення зросло завдяки міграції з сільських районів. Численні проєкти з будівництва житла та інфраструктури сприяли покращенню життєвих умов населення, що зміцнювало соціальну стабільність у суспільстві.

ПРАКТИКУМ

Вплив Олімпійських ігор 1952 р. на розвиток Гельсінкі.

Зберіть інформацію про обрану тему, використовуючи різноманітні джерела (книги, статті, документальні фільми, інтерв'ю з експертами).

Проаналізуйте, як Олімпійські ігри 1952 р. вплинули на становлення Гельсінкі як сучасного міста. Обговоріть позитивні та негативні наслідки відновлення для населення, економіки та культурного життя. Презентація результатів: підготуйте доповідь (2–5 хвилин про результати вашого дослідження).

Критерії оцінювання:

- Збір інформації (30 %):

Чи зібрано достатньо інформації з різноманітних джерел (книги, статті, документальні фільми, інтерв'ю з експертами)?

Якість і надійність джерел: чи є вони авторитетними та актуальними?

- Аналіз впливу на місто (25 %):

Чи проаналізовано, як Олімпійські ігри вплинули на становлення Гельсінкі як сучасного міста?

Які зміни в інфраструктурі, економіці та культурному житті відбулися внаслідок проведення ігор?

- Обговорення наслідків (25 %):

Чи обговорено позитивні та негативні наслідки відновлення для населення, економіки та культурного життя?

Чи наведено конкретні приклади або статистичні дані для підтвердження цих наслідків?

- Презентація результатів (20 %):

Чи підготовлено доповідь (2–5 хвилин) з чіткою структурою та логічним викладом матеріалу?

Чи є доповідь зрозумілою, інформативною та без граматичних помилок?

Тема 10. ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇН СХІДНОЇ АЗІЇ

ЛЕКЦІЯ

Після закінчення Другої світової війни країни Східної Азії, зокрема Японія та Південна Корея, пережили складний процес відновлення. Їх економіки були зруйновані, інфраструктура потребувала термінового ремонту, а населення страждало від нестачі ресурсів. Водночас особливістю цих країн стало активне державне втручання в економіку, що стало своєрідною відповіддю на виклики часу.

У Японії, наприклад, уряд здійснив широкомасштабні реформи, що включали земельну реформу та інвестиції в інфраструктуру. Створення державних житло-

вих програм допомогло вирішити питання житла для населення. Програми кредитування та підтримки підприємств сприяли зростанню приватного сектору, що стало основою для економічного відродження. Японія швидко перетворилася на індустріальну державу, що спеціалізувалася на виробництві високоякісних товарів.

Південна Корея, після важких воєнних років, також зосередилася на відновленні своєї економіки. Хоча країна спочатку залишалася аграрною, уряд реалізував програми, спрямовані на розвиток промисловості. Залучення іноземних інвестицій стало важливим елементом у цьому процесі. Пак Чон Хі, прийшовши до влади, зосередився на створенні «чеболів» – великих бізнес-конгломератів, які стали основою корейської економіки.

До того ж освіта відіграла ключову роль у розвитку обох країн. Японія та Південна Корея інвестували в освітні програми, що підвищувало кваліфікацію робочої сили. Завдяки цьому населення стало більш мобільним і здатним адаптуватися до нових економічних умов. Освіта стала важливим фактором, що сприяв технологічному прогресу та інноваціям.

Важливим складником відновлення стало синергійне співробітництво між державою та приватним сектором. Уряд Японії активно співпрацював з підприємствами, визначаючи стратегічні напрями розвитку. Південна Корея, зі свого боку, використовувала державні ресурси для підтримки приватного бізнесу, що забезпечило швидке зростання економіки.

Цей період став основою для подальшого розвитку обох країн. Зростання ВВП, стабільність валют та підвищення рівня життя стали наслідками зусиль урядів. Японія і Південна Корея змогли не лише відновитися, але й зайняти провідні позиції у світовій економіці. Вони стали прикладом для інших країн, які прагнули до модернізації та сталого розвитку.

ПРАКТИКУМ

Аналіз соціальної політики уряду Південної Кореї.

Проаналізуйте, як соціальна політика уряду Південної Кореї вплинула на відновлення міста Сеул. Дайте відповіді на питання:

- Які програми були впроваджені для покращення добробуту населення?
- Розгляньте роль міжнародної допомоги, зокрема допомоги США.
- Як відновлення Сеулу вплинуло на його культурну ідентичність? Які культурні проєкти та ініціативи були реалізовані для підтримки місцевої культури?
- Які уроки можна винести з досвіду відновлення Сеулу, що можуть бути корисними для інших країн?

Формат роботи: участь у дискусії.

Критерії оцінювання:

- Підготовленість до дискусії (30 %):

Чи була проведена достатня підготовка перед дискусією?

Чи використовувалися різноманітні джерела інформації (книги, статті, документальні фільми)?

- Зміст відповідей (30 %):

Чи надано чіткі та обґрунтовані відповіді на питання:

✓ Які програми були впроваджені для покращення добробуту населення?

✓ Яка роль міжнародної допомоги, зокрема допомоги США?

✓ Як відновлення Сеулу вплинуло на його культурну ідентичність? Які культурні проекти та ініціативи були реалізовані?

✓ Які уроки можна винести з досвіду відновлення Сеулу для інших країн?

✓ Чи є відповіді на ці питання логічними і послідовними?

- Критичний аналіз (20 %):

Чи продемонстровано вміння проводити критичний аналіз інформації?

Чи виявлено розуміння можливих позитивних та негативних наслідків соціальної політики?

- Участь у дискусії (15 %):

Чи активно брали участь у дискусії? Чи ставили запитання іншим учасникам?

Чи реагували на коментарі та запитання інших учасників дискусії?

Тема 11. ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇН БЛИЗЬКОГО СХОДУ

ЛЕКЦІЯ

Ліван після тривалої громадянської війни зіткнувся з численними викликами, які ускладнили шлях до стабільності. Політична фрагментація, соціальна напруженість і економічні проблеми стали основними перешкодами на шляху відновлення. Глибокі релігійні та етнічні розподіли в суспільстві не лише сприяли виникненню конфліктів, але й ускладнили процеси відновлення.

Наприклад, у Лівані, де різні громади мають свої інтереси, відновлення інфраструктури часто проводилося без урахування потреб усіх верств населення. Місцеві лідери використовували ситуацію для зміцнення своїх позицій, що лише поглиблювало соціальну нерівність. Через це багато людей залишалися поза процесами відновлення та отримували недостатню підтримку.

Важливим аспектом є також економічне відновлення. Після завершення війни уряд намагався залучити іноземні інвестиції, але, незважаючи на позитивні зусилля, більшість ресурсів витрачались на споживання, а не на розвиток продуктивних секторів. Це призвело до збільшення соціального напруження та еміграції, оскільки молоді люди не могли знайти гідну роботу.

Ірак також пережив серйозні труднощі після численних конфліктів. Постійна нестабільність не дала змоги країні ефективно відновити свою інфраструктуру. Влада намагалася впроваджувати реформи, але корупція та відсутність довіри з боку населення заважали цим зусиллям.

Досвід цих країн свідчить про необхідність комплексного підходу до відновлення, який враховує соціальні, економічні та політичні аспекти. Важливо залучати громадянське суспільство до процесів прийняття рішень, щоб забезпечити баланс інтересів усіх верств населення. Також необхідно створювати ефективні інституції, які зможуть впроваджувати прозорі механізми управління та контролювати корупцію.

ПРАКТИКУМ

Аналіз соціальних проблем в Лівані та Іраку.

Визначте основні соціальні проблеми, з якими стикалися Ліван та Ірак під час відновлення. Проаналізуйте, як релігійні та етнічні розподіли вплинули на процеси відновлення. Оцініть роль громадянського суспільства в цих процесах.

Розгляньте, які політичні рішення були прийняті для відновлення країни.

Проаналізуйте роль міжнародних організацій у процесах відновлення.

Оцініть, як політична нестабільність вплинула на відновлення.

Підготуйте доповідь-презентацію на тему «Релігійний чинник у відновленні країни».

Критерії оцінювання:

- Збір та аналіз інформації (30 %):

Чи визначено основні соціальні проблеми, з якими стикалися Ліван та Ірак під час відновлення?

Чи проаналізовано, як релігійні та етнічні розподіли вплинули на процеси відновлення?

Чи наведено приклади конкретних соціальних проблем у кожній країні?

- Оцінка ролі громадянського суспільства (20 %):

Чи оцінено роль громадянського суспільства в процесах відновлення?

Які конкретні ініціативи чи організації були згадані? Чи є приклади успішного впливу на відновлення?

- Аналіз політичних рішень (20 %):

Чи проаналізовано політичні рішення, прийняті для відновлення країни?

Чи обговорювались їх позитивні та негативні наслідки для соціального та економічного розвитку?

- Роль міжнародних організацій (15 %):

Чи оцінено роль міжнародних організацій у процесах відновлення?

Чи надано конкретні приклади їх діяльності та впливу на відновлення?

- Вплив політичної нестабільності (10 %):

Чи проаналізовано, як політична нестабільність вплинула на процеси відновлення?

Чи наведено приклади, які демонструють цей вплив?

- Презентація результатів (5 %):

Чи підготовлено доповідь-презентацію з чіткою структурою (вступ, основна частина, висновки)?

Тема 12. ВІДНОВЛЕННЯ БОСНІЇ ТА ГЕРЦЕГОВИНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ 1991–1995 РР.

ЛЕКЦІЯ

Після закінчення Боснійської війни, яка тривала з 1991 до 1995 р., Боснія та Герцеговина зіткнулися з численними викликами в процесі відновлення. Першим етапом відновлення стало забезпечення виживання населення. Громадянське суспільство активно включалося в програми гуманітарної допомоги, намагаючись задовольнити базові потреби. Паралельно з цим міжнародні організації почали впроваджувати проєкти для відновлення критично важливих послуг, як-от водопостачання, енергетика та охорона здоров'я.

Другий етап, який тривав з 1996 р., був пов'язаний із відбудовою міст і сіл. Уряд разом з міжнародними партнерами розробив програми, спрямовані на відновлення інфраструктури. Багато проєктів фінансувалися через міжнародну допомогу, що дало змогу запуснути економічні процеси. Однак високий рівень корупції і відсутність чіткої стратегії уповільнювали прогрес.

Третій період був зосереджений на реформах у сфері управління. Важливим кроком стало створення нових інституцій, які відповідали за планування та реалізацію проєктів відновлення. Це дало змогу залучити місцевих експертів та підприємців до процесу, що суттєво зміцнило економіку.

Із 2007 р. Боснія і Герцеговина почала отримувати фінансування в рамках Інструменту допомоги перед вступом до ЄС. Це дало можливість реалізувати низку важливих проєктів у сферах освіти, охорони здоров'я та інфраструктури. Паралельно з цим країна активно працювала над своєю євроінтеграцією, що вимагало проведення значних реформ у політичній та економічній сферах.

Сьогодні Боснія і Герцеговина продовжує свій шлях до відновлення. Хоча багато проблем ще залишаються невирішеними, країна демонструє поступовий прогрес. Громадянське суспільство активно бере участь у процесах планування та розвитку, що сприяє формуванню нової ідентичності. Сараєво, як столиця, стає символом цього відродження, поєднуючи в собі культурну спадщину та сучасні тенденції розвитку.

ПРАКТИКУМ

Дослідження міста Сараєво.

Виберіть один з етапів відновлення Сараєва (наприклад, виживання населення, відновлення інфраструктури, реформи в управлінні).

Зберіть інформацію про ключові події, проєкти та ініціативи, які відбувалися на цьому етапі.

Аналіз впливу:

- Оцініть вплив міжнародних організацій (наприклад, ООН, ЄС) на процес відновлення.

- Які програми підтримки були реалізовані, і як вони вплинули на місцеве населення?

Вивчення проблем:

- Проаналізуйте основні виклики, з якими зіткнулося Сараєво під час відновлення. Які фактори затримували процес відновлення, і як вони були подолані?

Створення презентації:

Підготуйте презентацію (10–15 слайдів) про обраний етап відновлення. Додайте візуальні матеріали: фотографії, графіки, карти. Презентація має містити:

- Вступ (мета дослідження).
- Основна частина (деталі про обраний етап).
- Висновки (результати, досягнення, уроки для майбутнього).

Критерії оцінювання:

- Збір інформації (30 %):

Чи зібрано достатньо інформації про ключові події, проєкти та ініціативи на обраному етапі (наприклад, виживання населення, відновлення інфраструктури, реформи в управлінні)?

Якість та актуальність джерел: чи є вони надійними та документально підтвердженими?

- Аналіз впливу міжнародних організацій (25 %):

Чи оцінено вплив міжнародних організацій (наприклад, ООН, ЄС) на процес відновлення?

Які програми підтримки були реалізовані, і як саме вони вплинули на місцеве населення?

- Вивчення проблем (20 %):

Чи проаналізовано основні виклики, з якими зіткнулося Сараєво під час відновлення?

Які фактори затримували процес відновлення, і як були подолані ці виклики?

- Структура та зміст презентації (20 %):

Чи підготовлено презентацію (10–15 слайдів) з чіткою структурою (вступ, основна частина, висновки)?

Чи включено візуальні матеріали (фотографії, графіки, карти) для ілюстрації основних ідей?

- Висновки (5 %):

Чи зроблено чіткі висновки щодо результатів, досягнень та уроків, які можна винести для майбутнього?

Тема 13. БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ

ЛЕКЦІЯ

Важливим складником відновлення є створення ефективних інститутів, які здатні реалізувати програми, спрямовані на покращення життя населення. Для цього необхідно залучати професіоналів, експертів і представників громадянського суспільства. Співпраця між державними структурами та місцевими громадами може стати ключем до успішної реалізації відновлювальних програм. До того ж важливо враховувати соціальні настрої в суспільстві. Після війни багато людей переживають стрес та невпевненість, що може призвести до конфліктів. Адекватне реагування на ці виклики, зокрема через соціальні програми, буде безпосередньо впливати на стабільність у регіонах. Підтримка тих, хто найбільше постраждав, зокрема переселенців та ветеранів, є важливим кроком для відновлення довіри до влади.

Економічні реформи також повинні стати пріоритетом. Відновлення інфраструктури, створення нових робочих місць і підтримка малого та середнього бізнесу – це важливі елементи, які можуть значно прискорити процес відновлення. Варто також звернути увагу на інноваційні рішення, які можуть допомогти модернізувати економіку.

Також важливо зосередитися на екологічних аспектах відновлення. Створення «зелених» міст із сучасною інфраструктурою, що враховує потреби екології, може стати запорукою сталого розвитку. Забезпечення якісного житла, доступного транспорту та соціальних послуг має стати основою відновлювальних програм. На міжнародному рівні ключову роль можуть відігравати донори та міжнародні організації. Їх підтримка в реалізації проєктів відновлення, фінансування та надання експертних консультацій може суттєво полегшити завдання. Проте важливо, щоб ці ресурси використовувалися ефективно та прозоро. Також необхідно враховувати культурні й історичні аспекти відновлення міст. Збереження архітектурної спадщини, розвиток культурних ініціатив можуть стати важливими для формування ідентичності регіонів. Це сприятиме залученню туристів, що підвищить економічну активність.

ПРАКТИКУМ

Аналіз програми відновлення України.

Проведіть дослідження про одну з програм відновлення в Україні.

Оцініть її ефективність, використовуючи критерії:

- контроль за реалізацією;
- рівень задоволеності населення;
- конкурентні переваги.

Візуалізуйте модель державної політики для відновлення, базуючись на цих трьох принципах. Модель може бути представлена у вигляді графіка, малюнка або в іншому візуальному форматі.

Критерії оцінювання:

- Збір та аналіз інформації (30 %):

Чи зібрано достатньо інформації про обрану програму відновлення?

Яка якість та надійність джерел, з яких була зібрана інформація?

- Контроль за реалізацією (15 %):

Які механізми контролю за реалізацією програми були запроваджені?

Чи є дані про виконання планів і термінів?

- Рівень задоволеності населення (15 %):

Які методи використовувалися для вимірювання задоволеності населення програмою?

Чи наведено результати опитувань або досліджень, що показують рівень задоволеності?

- Конкурентні переваги (20 %):

Які конкурентні переваги програми в порівнянні з іншими ініціативами?

Чи є дані про позитивний вплив програми на економічний розвиток або соціальні зміни?

- Візуалізація моделі державної політики (15 %):

Чи створено візуальну модель державної політики для відновлення на основі трьох принципів?

Яка форма візуалізації використана (графік, малюнок тощо), і чи вона є зрозумілою?

- Висновки та рекомендації (5 %):

Чи зроблено чіткі висновки щодо ефективності програми?

Чи наведені рекомендації для покращення реалізації подібних програм у майбутньому?

ЛЕКЦІЯ

Усвідомлення взаємозв'язку між містом і його мешканцями стало важливим у розвитку соціокультурних практик. Париж, як центр європейської цивілізації, відобразив цей процес у своїй архітектурі, плануванні та культурному житті. Зі зміною соціальних відносин виникає нове уявлення про місто як простір, де суспільство проявляє себе через різноманітні активності.

Зазначимо, що для цього періоду особливо важливими були бульвари, які стали не лише транспортними артеріями, але й місцями соціальних зустрічей. Вони сприяли формуванню нових соціальних груп, як-от фланери – люди, які проводили час на вулицях, спілкуючись і демонструючи свій стиль життя. Це явище відображає загальну тенденцію до відкриття міст для соціальної взаємодії, що давало змогу людям різних соціальних статусів зустрічатися і взаємодіяти.

До того ж з'являються нові культурні практики, як-от бульварна література, яка відображала інтереси і прагнення паризького суспільства. Ця література, легка і доступна, стала важливим елементом культурного життя, сприяючи формуванню нових ідей і цінностей. Відомі автори, які писали про повсякденність містян, створювали образи, що були близькими читачам.

Міські парки, зоопарки, театри і ресторани стали важливими елементами розваг та відпочинку. Вони не лише пропонували відпочинок, а й сприяли розвитку нових соціальних зв'язків. Місця, де люди могли насолоджуватися природою і культурою, стали центрами тяжіння для мешканців і туристів. Це свідчить про важливість соціальної інтеграції у міському середовищі.

ПРАКТИКУМ

Аналіз літератури.

Есе на тему «Хто такий «плонжер» і чи існує він у XXI ст.? (за матеріалами Д. Орвелла «У злиднях Парижа і Лондона». Розділ 22. С. 127–133).

Умови написання: до 200 слів, шрифт Times New Roman, 14, одинарний інтервал.

Критерії оцінювання:

- Зміст (40 %):

Чи чітко визначено, хто такий «плонжер» у контексті твору Орвелла?

Чи наведено приклади з тексту, які підтверджують цю характеристику?

- Логіка та структура (30 %):

Чи має есе чітку структуру (вступ, основна частина, висновки)?

Чи логічно викладено думки, чи є зв'язок між реченнями і абзацами?

- Стиль та мова (20 %):

Чи використано відповідний стиль, що відповідає академічному письму?

Чи є текст граматично правильним і зрозумілим?

- Формат (10 %):

Чи відповідає есе вимогам формату (до 200 слів, шрифт Times New Roman, 14, інтервал)?

Тема 15. УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ. ТЕЛЬ-АВІВ

ЛЕКЦІЯ

Патрик Геддес, видатний шотландський соціолог і урбаніст, залишив помітний слід у розвитку містобудування, особливо завдяки своїм ідеям щодо соціальної структури міст. Його підхід до планування міст базувався на глибокому розумінні взаємозв'язків між природою, суспільством та архітектурою. Геддес вважав, що міста мають бути організовані не лише за функціональними критеріями, а й з урахуванням культурних і соціальних аспектів, що визначають життя громади.

Однією з основних концепцій Геддеса була ідея створення житлових кварталів, які б сприяли розвитку місцевих спільнот. Він вірив, що кожен житель має право на комфортне і безпечне середовище, де можна не лише жити, а й активно взаємодіяти з сусідами. Це передбачало створення зелених зон, спільних просторових елементів, які б заохочували соціалізацію та збагачували культурне життя.

Геддес також підкреслював важливість самоврядування в містах. Він вірив, що жителі мають бути залучені до прийняття рішень, що стосуються їхнього життєвого простору. Ця ідея відображала його прагнення до децентралізації управління, що давало змогу громадянам брати активну участь у розвитку своїх територій.

У плані Тель-Авіва, розробленому Геддесом, основна увага була приділена не лише архітектурі, але й соціальним зв'язкам між мешканцями. Він пропонував створювати невеликі квартали, що мали б власну ідентичність і зручну інфраструктуру. Це б давало змогу жителям відчувати себе частиною спільноти, де кожен міг би зробити свій внесок у розвиток місця, де вони живуть.

Також важливим складником концепції Геддеса була ідея про зв'язок міста з природою. Він вважав, що природні елементи, як-от парки і сади, є невід'ємною частиною урбаністичного середовища. Це не лише покращує естетичний вигляд міст, але й сприяє здоров'ю та добробуту людей, які там проживають.

Ідеї про соціальну активність, участь громадян у розвитку міст і важливість природних елементів у міському середовищі продовжують впливати на сучасні підходи до містобудування. Геддес закликав до створення міст, які б відображали потреби і цінності їх мешканців, і це залишається важливим завданням для архітекторів і планувальників у всьому світі.

ПРАКТИКУМ

Заповніть таблицю.

	Емоційний рівень	Пізнавальний рівень	Поведінковий рівень
органи місцевого самоврядування			
представники креативного класу			
місцеві культурні діячі			
осередки політичних та громадських рухів			
конфесійні об'єднання			
професійні об'єднання			
впливові фінансові структури			
місцеві ЗМІ			

Критерії оцінювання:

- Зміст заповнення (40 %):

Чи охоплює інформація всі необхідні категорії (органи місцевого самоврядування, представники креативного класу, місцеві культурні діячі тощо)?

Чи надано чітке та конкретне пояснення для кожного рівня (емоційний, пізнавальний, поведінковий)?

- Логічність та структура (30 %):

Чи зберігається логічна структура в таблиці?

Чи є зв'язок між різними рівнями оцінювання в кожній категорії?

- Якість висловлювань (20 %):

Чи є формулювання зрозумілими та точними?

Чи використовуються терміни та поняття коректно?

- Оформлення (10 %):

Чи дотримано вимог оформлення таблиці (чіткість, читабельність)?

Чи правильно використано шрифти, розміри та інші елементи дизайну?

Тема 16. УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ. БЕРЛІН

ЛЕКЦІЯ

Берлін – місто, яке пережило численні трансформації протягом ХХ ст., відзначаючись своєю архітектурною різноманітністю та соціальними змінами. Його

історія є відображенням не лише політичних і культурних зрушень, але й прагнення до відновлення та нових починань. Після Другої світової війни Берлін став свідком руйнування, яке призвело до практично повного знищення його центральних районів. Це давало архітекторам можливість реалізувати нові ідеї, створюючи місто з нуля.

Відзначаючи початок нового будівництва, варто згадати про вплив модернізму, який став основним напрямом у відновленні. Архітектори прагнули створити простори, які відповідали сучасним вимогам, але не забували про естетику. Відзначення історії і пам'яті стало важливою частиною цього процесу, адже нові будівлі мали не лише функціонувати, а й розповідати про минуле.

Після падіння Берлінської стіни в 1989 р. місто знову отримало шанс на відновлення, тепер уже в контексті об'єднання. Це стало каталізатором для нових ідей у містобудівництві, де акцент ставився на інтеграцію різних частин міста, які раніше були відокремлені. Сенатор Ганс Штімман, який став головним архітектором нового Берліна, взяв на себе завдання створення плану розвитку, що враховував історичні особливості та сучасні потреби.

Ключовим аспектом стала концепція критичної реконструкції, що передбачала не просте відтворення втрачених будівель, а їх нову інтерпретацію. Це дало змогу зберегти дух історії, водночас надаючи місту нове обличчя. У результаті – Берлін сьогодні є яскравим прикладом того, як місто може адаптуватися до нових умов, зберігаючи свою ідентичність. Сучасні архітектурні ансамблі співіснують із пам'ятками минулого, створюючи унікальний простір, який відображає багатозарову історію. Місто стало місцем, де сучасність і традиції поєднуються, відкриваючи нові горизонти для мешканців та відвідувачів. Берлін продовжує розвиватися, залишаючи за собою сліди минулого, водночас рухаючись вперед у майбутнє.

ПРАКТИКУМ

Створення карти вашого міста.

1. Визначте пам'ятки. Це можуть бути:

- Історичні будівлі, пам'ятники, культові місця (церкви, синагоги, мечеті), парки та сквери, музеї, знакові вулиці чи площі.

2. Вибір інструменту для створення карти:

- Використайте онлайн-сервіси, як-от Google Maps, Canva або Mapbox, для створення карти.

- Якщо вам зручніше, можна намалювати карту вручну на аркуші паперу.

3. Розміщення пам'яток на карті:

- Нанесіть обрані пам'ятки на карту, використовуючи позначки або значки.
- Використовуйте різні кольори або символи для позначення різних типів пам'яток.

4. Для кожної пам'ятки додайте короткий опис, що містить:

- Історичну інформацію.
- Чому це місце важливе для вашого міста.

5. Презентація карти.

Критерії оцінювання:

- Визначення пам'яток (25 %):

Чи включені різноманітні типи пам'яток (історичні будівлі, культові місця, парки, музеї тощо)?

- Вибір інструменту для створення карти (15 %):

Чи був обраний відповідний інструмент для створення карти (онлайн-сервіси або ручне малювання)?

- Розміщення пам'яток на карті (20 %):

Чи правильно та чітко нанесли пам'ятки на карту?

- Опис пам'яток (25 %):

Чи є короткі описи для кожної пам'ятки?

- Презентація карти (15 %):

Чи можна легко зрозуміти інформацію під час презентації?

Тема 17. УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ. ЧИКАГО

ЛЕКЦІЯ

На перехресті XIX і XX ст. американські міста зіткнулися з серйозними викликами. Різке зростання населення, викликане міграцією, створило кризу в урбаністичних просторах. Наприклад, у Нью-Йорку населення зросло з 60 тисяч до понад трьох мільйонів за сто років. У цьому контексті Чикаго виділяється як яскравий приклад швидкої урбанізації. З маленького поселення в 1830 р., населення якого становило менше ста осіб, місто перетворилося на один із найбільших мегаполісів США.

Однією з найбільш драматичних подій в історії Чикаго стала Велика пожежа 1871 р., яка знищила величезну кількість будівель. Це стало поштовхом для швидкого відновлення, проте нове будівництво не завжди відповідало потребам мешканців. Міська інфраструктура не витримувала навантаження, а соціальні проблеми продовжували накопичуватися. Чикаго потребувало нової стратегії розвитку.

Завдяки своєму стратегічному розташуванню місто стало важливим торговельним центром. Промисловість активно розвивалася, що сприяло змінам у соціальному та економічному житті. Чикаго стало символом можливостей, де народжувалися нові ідеї та технології. Перші хмарочоси, які з'явилися тут, стали втіленням інновацій і прогресу.

У 1893 р. Чикаго прийняло Всесвітню виставку, що показала досягнення міста в архітектурі та містобудуванні. Цей захід став важливим моментом, який підкреслив потенціал Чикаго як міжнародного центру. Виставка привернула увагу мільйонів людей, демонструючи нові технології та інфраструктурні рішення.

На початку ХХ ст. бізнес-еліта міста вирішила розробити довгостроковий план розвитку, покликаний вирішити накопичені проблеми. Деніел Бернем, видатний архітектор, взяв на себе цю місію. Його план передбачав не лише фізичну реконструкцію, але й соціальні зміни. Основна увага приділялася створенню публічних просторів і парків, які б покращили якість життя мешканців.

Незважаючи на те, що багато з ідей Бернема не були реалізовані через брак фінансування та політичної волі, його підхід змінив погляд на містобудування. Він заклав основи для подальших розробок у сфері планування, ставши прикладом для інших міст. Сьогодні його концепції продовжують впливати на урбаністичну політику.

ПРАКТИКУМ

Аналіз плану Бернгема.

Проаналізуйте план Бернгема у Чикаго: вулиці, парки, транспорт (<https://archive.artic.edu/planofchicago/images.html>). Що корисного можна взяти з цього плану для України?

Критерії оцінювання:

- Аналіз вулиць (30 %):

Чи детально описані основні ідеї щодо вуличної інфраструктури, які пропонує план?

Як план враховує зручність та безпеку пересування для пішоходів і транспорту?

Чи наведені приклади вулиць, які були змінені або запропоновані в плані?

- Аналіз парків (30 %):

Чи обговорюється роль парків у плані як елементів благоустрою міста?

Які саме парки були запропоновані, і яку функцію вони виконують?

Чи є інформація про вплив зелених зон на якість життя мешканців?

- Аналіз транспортної інфраструктури (30 %):

Чи описується система транспорту, запропонована в плані (метро, трамваї, дороги)?

Які інноваційні рішення були запропоновані для покращення транспортних потоків?

Чи є дані про вплив транспортної системи на економічний розвиток?

- Висновки для України (10 %):

Які елементи плану Бернгема можуть бути корисними для розвитку міст в Україні?

Чи можна адаптувати досвід Чикаго до сучасних умов українських міст?
Які конкретні рекомендації можуть бути надані для впровадження подібних ініціатив в Україні?

Тема 18. УПРАВЛІНСЬКІ ПРАКТИКИ. БАРСЕЛОНА

ЛЕКЦІЯ

Барселона демонструє, як важливо враховувати культурний контекст під час розробки міських проєктів. Тут простір не може бути просто географічним поняттям; він є носієм значення, що формується через взаємодію людей. У цьому місті, де історія тісно пов'язана з сучасністю, важливо зберігати ідентичність мешканців, враховуючи їхню історію та культурні традиції.

Дослідження показують, що урбаністичні зміни можуть бути як інструментами розвитку, так і джерелами конфліктів. Нерідко новозбудовані об'єкти не враховують потреб усіх груп населення, що призводить до соціального напруження. Тому важливо, щоб містобудівні рішення базувалися на принципах інклюзивності та соціальної справедливості.

В умовах глобалізації міста стають аренами для зіткнення різних культур і ідентичностей. Це створює унікальні можливості для розвитку, але й несе ризики, пов'язані з соціальною напругою та нерівністю. Наприклад, у Барселоні зустрічаються різні культурні традиції, але це також може призвести до непорозумінь і конфліктів. Тому важливо вести діалог між різними спільнотами, щоб знайти спільні рішення.

До того ж важливим аспектом є екологічна сталість. У сучасному світі, де питання охорони довкілля стають дедалі актуальнішими, міста повинні розробляти стратегії, які забезпечують баланс між розвитком і збереженням природного середовища та національними особливостями.

ПРАКТИКУМ

Аналіз фільму «Шоу Трумена».

Дати відповідь на питання: у чому загроза міста Сісайд?

Критерії оцінювання:

- Аналіз загрози (40 %):

Чи чітко визначено, у чому полягає загроза, що походить від міста Сісайд?

Які аспекти життя у місті Сісайд сприяють цій загрозі (контроль, маніпуляція, відсутність приватності)?

- Соціальний контекст (30 %):

Які соціальні проблеми та етичні питання порушує фільм у контексті життя в Сісайді?

Як це впливає на мешканців міста та на Трумана як головного героя?

- Візуальні та сюжетні елементи (20 %):

Чи використовуються візуальні елементи фільму (декорації, операторська робота) для підкреслення загрози?

Як сюжетні повороти підкреслюють цю загрозу?

- Висновки та особисті міркування (10 %):

Які особисті висновки можна зробити щодо загрози, що походить від Сісайду?

Чи є можливі паралелі з реальним життям або сучасними суспільними проблемами?

Тема 19. УТОПІЧНІ ПРОЄКТИ ТЕРИТОРІЙ

ЛЕКЦІЯ

Утопії міст завжди привертали увагу архітекторів, економістів та соціологів, які прагнуть знайти ідеальні рішення для сучасних викликів. В історії містобудування можна виділити кілька ключових концепцій, що намагалися подолати наявні соціальні, економічні та екологічні проблеми.

Однією з таких концепцій є ідея садового міста, яку запропонував Ебенізер Говард. Його уявлення про місто як простір, що поєднує природу та урбаністичне середовище, мало на меті забезпечити комфортне життя для всіх мешканців. Говард вважав, що створення спільних територій із зеленими зонами та низькою щільністю забудови може зменшити соціальне напруження та поліпшити якість життя.

Протилежною думкою було бачення Френка Ллойда Райта, який виступав за індивідуалізм. Його концепція Бродакр-Сіті передбачала розподіл людей за окремими ділянками землі, що, на його думку, забезпечить свободу і автономію. Райт вірив, що громада, в якій кожен є власником своєї землі, буде більш стійкою та демократичною.

Ле Корбюз'є пропонував модель міста, де важливу роль відігравали автомобілі та інфраструктура. Його концепція передбачала зонування територій, що мало б сприяти ефективному використанню простору. Він вірив у можливість соціальної реформи через архітектуру, акцентуючи на функціональності і сучасних технологіях.

У 20–30-х рр. ХХ ст. в Радянському Союзі з'явилася концепція дезурбанізації. Архітектори прагнули знайти нові форми поселення, які б не повертали до проблем великих міст. Пропонувалися ідеї, що базувалися на максимальному розподілі населення та використанні автотранспорту для забезпечення комунікації.

На тлі всіх цих концепцій виникає питання: чи може архітектура справді змінити соціальну структуру суспільства? Чи можливо знайти баланс між індивідуальними потребами та спільними інтересами? Досвід минулого вказує на те, що утопічні проекти, попри їх амбіційність, часто стикаються з реаліями політики, економіки та соціуму, що ускладнює їх реалізацію.

ПРАКТИКУМ

Дослідження утопічних концепцій містобудування.

- Виберіть одну з утопічних концепцій містобудування (наприклад, садове місто Ебенізера Говарда, індивідуалізм Френка Ллойда Райта, ідеї Ле Корбюз'є або свій варіант).

- Напишіть короткий огляд обраної концепції, вказавши її основні ідеї, цілі та передумови виникнення.

Аналіз впливу:

- Проаналізуйте, як обрана концепція вплинула на сучасну архітектуру та містобудування. Які елементи цієї концепції можна знайти в сучасних проєктах?

- Знайдіть приклади сучасних міст або проєктів, що реалізують елементи обраної утопії.

Презентація:

- Підготуйте візуальну презентацію вашого проєкту.

- Які виклики можуть виникнути під час реалізації утопічного проєкту в сучасному світі?

Критерії оцінювання:

- Огляд обраної концепції (30 %):

Чи надано чітке та зрозуміле пояснення основних ідей обраної концепції?

Які цілі ставила перед собою концепція, і які передумови її виникнення?

Чи є історичний контекст, що пояснює, чому ця концепція була актуальною?

- Аналіз впливу (40 %):

Як обрана концепція вплинула на сучасну архітектуру та містобудування?

Чи наведено приклади елементів концепції у сучасних проєктах?

Які сучасні міста або проєкти реалізують елементи обраної утопії?

- Візуальна презентація (20 %):

Чи підготовлено візуально привабливу та інформативну презентацію?

Чи використано графіки, схеми або зображення для ілюстрації основних ідей?

Чи є структура презентації логічною та зрозумілою?

- Виклики реалізації (10 %):

Які виклики можуть виникнути під час реалізації утопічного проєкту в сучасному світі?

Чи обговорюються потенційні проблеми (економічні, соціальні, екологічні) та можливі рішення?

Тема 20. ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

ЛЕКЦІЯ

Відновлення України після війни є критично важливим завданням, яке потребує комплексного підходу та залучення різних ресурсів. Першочерговими кроками мають стати забезпечення безпеки, відновлення житлової інфраструктури та створення нових робочих місць. Важливо не лише відновити те, що було зруйновано, а й модернізувати наявну інфраструктуру, впроваджуючи нові технології та екологічні рішення.

Одним із найбільших викликів є повернення українців, які наразі перебувають за кордоном. Для цього необхідно створити привабливі умови для життя та праці, забезпечити доступ до якісних послуг і соціальної інфраструктури. Залучення людей знову до економічного процесу допоможе не лише підвищити ВВП, а й зміцнити соціальну структуру країни.

Фінансування відновлення – це окрема важлива тема. Україні потрібно знайти нові джерела фінансування, включно з міжнародними фінансовими організаціями, приватними інвестиціями та, можливо, активи, які були заморожені внаслідок війни. Основна мета – створити механізми, що дадуть змогу ефективно використовувати ці ресурси для підтримки відновлення.

До того ж важливо враховувати потреби місцевих громад і залучати їх до процесу відновлення. Громадська участь у прийнятті рішень допоможе врахувати специфіку кожного регіону та потреби населення. Це сприятиме не лише більш ефективному використанню ресурсів, а й зміцненню довіри між державою та громадянами.

Важливим аспектом відбудови є також інновації. Варто розглянути можливості для створення нових галузей економіки, які зможуть забезпечити стійкий розвиток у майбутньому. Наприклад, розвиток зелених технологій, відновлювальної енергетики та ІТ-сектору може стати основою для нової економічної моделі.

Треба також не забувати про культурну спадщину та ідентичність. Відновлення міст має включати елементи, що сприяють збереженню культурних цінностей та традицій. Ці аспекти можуть стати важливими для формування єдиного національного простору, де кожен відчуває свою приналежність.

ПРАКТИКУМ

Аналіз плану відновлення України.

Проаналізуйте перелік Національних програм для досягнення ключових результатів (<https://recovery.gov.ua/>)

Критерії оцінювання:

- Зміст і структурованість (30 %):

Чи надано чіткий огляд ключових компонентів плану відновлення?

Як структуровано інформацію про Національні програми? Чи є логічний поділ на категорії (економіка, інфраструктура, соціальна сфера тощо)?

- Аналіз цілей і ключових результатів (30 %):

Які основні цілі ставляться в рамках плану відновлення?

Чи визначено конкретні ключові результати, яких планується досягти?

Як ці цілі співвідносяться з потребами та викликами, що постали перед Україною?

- Оцінка реалістичності та доцільності (20 %):

Чи є план реалістичним з погляду на ресурси та час?

Які ризики можуть виникнути під час реалізації програм? Чи пропонуються шляхи їх подолання?

- Взаємозв'язок із міжнародною підтримкою (10 %):

Як план відновлення пов'язаний з міжнародними ініціативами та підтримкою?

Чи враховані зовнішні фактори, які можуть вплинути на реалізацію плану?

- Комунікація (10 %):

Чи є план зрозумілим?

ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Письмова робота (есе або звіт)

Критерій оцінювання:

- 1 бал. Відсутня чітка структура; немає вступу, основної частини і висновку. Тематика не розкрита; есе не відповідає завданню. Відсутні аргументи або джерела; есе засноване на особистих думках. Відсутність зрозумілого стилю; численні граматичні помилки. Відсутність оригінальності; есе є переказом чужих думок.

- 2 бали. Структура невиразна; елементи наявні, але неорганізовані. Часткове розкриття теми; основні ідеї відсутні або нерелевантні. Обмежена кількість аргументів; джерела не завжди релевантні. Непослідовний стиль; помилки заважають сприйняттю. Обмежена оригінальність; ідеї недостатньо розвинені.

- 3 бали. Основні елементи структури є, але потребують вдосконалення. Тематика розкрита, але не в повному обсязі; деякі ідеї недостатньо обґрунтовані. Наявні аргументи, але недостатньо підкріплені джерелами. Зрозумілий стиль, але є деякі помилки; читається без труднощів. Деякі оригінальні думки; критичний аналіз наявний, але поверховий.

- 4 бали. Чітка структура; вступ, основна частина та висновок логічно пов'язані. Глибоке розкриття теми; більшість ідей обґрунтовані та релевантні. Добре сформульовані аргументи; джерела в основному релевантні. Чіткий і логічний стиль; мінімальна кількість помилок. Висока оригінальність; критичний аналіз розвинений.

- 5 балів. Відмінна структура; есе легко читається і має чітку логіку. Вичерпне і глибоке розкриття теми; оригінальні ідеї та аналіз. Сильна аргументація; різноманітні та авторитетні джерела. Якісний стиль письма; без помилок, есе читається легко і приємно. Виняткова оригінальність; глибокий критичний аналіз та нові підходи.

2. Презентація

- 1 бал. Дизайн відсутній або не відповідає темі, використання непридатних кольорів та шрифтів. Візуальні елементи відволікають від змісту. Не вміння користуватися презентаційними програмами, помилки в оформленні. Відсутність логічної структури, хаотичне розміщення матеріалу. Відсутність посилань на джерела, плагіат. Презентація не готова вчасно, відсутність структури під час виступу.

- 2 бали. Дизайн простий, але не оригінальний. Використання обмеженої кількості візуальних елементів. Обмежене використання можливостей програми, прості шаблони. Слабка структура, важко виділити основні ідеї. Недостатня кількість джерел, неточні посилання. Презентація готова, але є багато помилок і недоліків.

- 3 бали. Дизайн відповідає темі, але є деякі недоліки в оформленні. Візуальні елементи підтримують зміст, але не є достатньо ефективними. Достатнє володіння програмою, але є деякі недоліки в оформленні. Достатня структура, але є деякі недоліки в організації матеріалу. Використані різноманітні джерела, але є помилки в оформленні посилань. Презентація готова, але є деякі недоліки в організації матеріалу.

- 4 бали. Дизайн привабливий, оригінальний та відповідає загальному стилю. Візуальні елементи доречні та ефективно підсилюють зміст. Впевнене використання всіх функцій програми, оригінальне оформлення. Чітка структура, матеріал організований логічно та послідовно. Використані актуальні джерела, але відсутній критичний аналіз. Презентація готова вчасно, добре структурована, але є незначні помилки.

- 5 балів. Високоякісний дизайн, який вражає оригінальністю та креативністю. Візуальні елементи ідеально доповнюють зміст і роблять презентацію незабутньою. Відмінне володіння програмою, використання складних ефектів та інструментів для створення унікальної презентації. Бездоганна структура, матеріал організований логічно та послідовно, з використанням ефективних прийомів структурування. Використані різноманітні авторитетні джерела, правильне оформлення посилань, критичний аналіз джерел. Презентація готова вчасно, ідеально структурована, доповідач впевнено почувається і чітко відповідає на запитання.

3. Групова дискусія

- 1 бал. Відсутність посилань на джерела, використання неперевіреної інформації. Мова незрозуміла, багато термінів без пояснення, складні речення. Відсутність контакту з аудиторією. Відсутність чіткої структури, хаотичний виклад матеріалу. Нетерпимість до інших думок, перебивання співрозмовників, нав'язування власного погляду. Відсутність критичного мислення, прийняття інформації на віру.

- 2 бали. Недостатня кількість джерел, неточні посилання. Мова складна, місцями важко зрозуміти основну думку. Непевна постава, тихий голос, часті паузи. Слабка структура, важко виділити основні ідеї. Небажання слухати інші думки, висловлювання зневажливих коментарів. Поверхневий аналіз інформації, відсутність власних висновків.

- 3 бали. Використані різноманітні джерела, але є помилки в оформленні посилань. Мова зрозуміла, але є деякі неточності в формулюваннях. Відповідь доволі впевнена, але відчувається нервозність. Достатня структура, але є деякі недоліки в організації матеріалу. Формальна повага до інших думок, але відсутнє бажання зрозуміти іншу позицію. Достатньо глибокий аналіз, але є деякі неточності в інтерпретації даних.

- 4 бали. Використані актуальні джерела, але відсутній критичний аналіз. Мова чітка і зрозуміла, але відсутня емоційність. Впевнена постава, чіткий голос, але відсутній емоційний заряд. Чітка структура, матеріал організований логічно та послідовно. Готовність вислухати інші думки, але важко сприймає критику. Глибокий аналіз, виявлені основні тенденції та закономірності.

- 5 балів. Використані різноманітні авторитетні джерела, правильне оформлення посилань, критичний аналіз джерел. Мова ясна, лаконічна, з використанням яскравих прикладів і метафор. Високий рівень впевненості, голос звучить переконливо. Бездоганна структура, матеріал організований логічно та послідовно, з використанням ефективних прийомів структурування. Активне слухання, готовність

змінити свою думку під впливом аргументів інших, конструктивна критика. Високий рівень аналітичних здібностей, оригінальні висновки, здатність до самокритики.

4. Проектна робота

- 1 бал. Відсутність посилань на джерела, використання неперевіреної інформації. Відсутній порівняльний аналіз, дані подаються ізольовано. Відсутність польового дослідження, використання лише вторинних даних. Проект виконаний зі значним запізненням. Відсутність єдиного стилю оформлення, багато помилок.

- 2 бали. Недостатня кількість джерел, неточні посилання. Поверхневий порівняльний аналіз, відсутність висновків. Поверхнєве польове дослідження, мала кількість отриманих даних. Проект виконаний із запізненням. Оформлення не відповідає вимогам, відволікає увагу від змісту.

- 3 бали. Використані різноманітні джерела, але є помилки в оформленні посилань. Доволі глибокий аналіз, але є деякі неточності в порівнянні. Достатнє польове дослідження, але з деякими методологічними помилками. Проект виконаний вчасно, але були затримки на окремих етапах. Достатнє оформлення, але є деякі недоліки в дизайні.

- 4 бали. Використані актуальні джерела, але відсутній критичний аналіз. Глибокий аналіз, виявлені основні відмінності та схожості. Глибоке польове дослідження, використання різноманітних методів збору даних. Проект виконаний вчасно, але були деякі труднощі з дотриманням графіка. Акуратне оформлення, але відсутній оригінальний підхід.

- 5 балів. Використані різноманітні авторитетні джерела, правильне оформлення посилань, критичний аналіз джерел. Високий рівень аналітичних здібностей, оригінальні висновки на основі порівняння. Високоякісне польове дослідження, репрезентативна вибірка, достовірні результати. Проект виконаний вчасно і навіть раніше терміну, ефективне планування часу. Відмінне оформлення, проект має привабливий вигляд і відповідає академічним стандартам.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
A	відмінно	зараховано
B	добре	
C		
D		
E	задовільно	
FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ЛІТЕРАТУРА

1. Запатріна, І., Шатковська, А. (2023). Досвід післявоєнного відновлення міст світу: уроки для України. *Дослідження USFID*. URL: https://eraukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/Doslidzhennia_Dosvid-pisliavoiennohovidnovlennia-mist.pdf
2. Препотенська, М. (2015). Урбаністика в освітньому процесі. Ментальні мапи міста. *Філософія освіти*. № 1(16). С. 197–211.
3. Yearbook of Balkan and Baltic Studies (2019). *Symbolic Language*. Vol. 4. P. 13–36.
4. Tanović, S. (2019). Designing Memory: The Architecture of Commemoration in Europe, 1914 to the Present. doi: <https://doi.org/10.1017/9781108760577>
5. Hatherley, O. (2017). Comparing capitals. *New Left Review*.
6. Khanna, P. (2016). *Connectography: Mapping the Future of Global Civilization*. New York: Random House.
7. Mumford, L. (1970). *The Culture of Cities*. San Diego–New York: Harcourt Brace Jovanovich.
8. Sassen, S. (2015). Who owns our cities – and why this urban takeover should concern us all. *The Guardian International edition*. URL: <https://www.theguardian.com/cities/2015/nov/24/who-ownsour-cities-and-why-this-urban-takeover-should-concern-us-all>
9. Therborn, G. (2002). Monumental Europe: on the iconography of European capital cities. *Theory and Society*. Vol. 19, № 1. P. 105–115.
10. Therborn, G. (2006). Eastern Drama. Capitals of Eastern Europe in 1830s–2006: An Introductory Overview. *International Review of Sociology*. Vol. 16, № 2. P. 2–11.
11. Post, C. (2016). Memory, place and identity: commemoration and remembrance of war and conflict. *Social & Cultural Geography*. Vol. 18. P. 1–2. doi: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14649365.2016.1260186>

Електронні джерела

1. CN Horizontal (2025). *Works*. URL: <https://www.cnhorizontal.com/en/works/174.html> (архітектурна студія, що спеціалізується на культурних та громадських проектах).
2. Cogitatio Press (2025). *Urban Planning*. URL: <https://cogitatiopress.com/urbanplanning> (сайт наукового журналу «Urban Planning», який видається компанією Cogitatio Press).
3. DeepStateUA (2025). *DeepStateMap.Live: Карта війни в Україні*. URL: <https://deepstatemap.live> (сайт, що надає інформацію про ситуацію в Україні під час війни, належить групі розробників, які займаються моніторингом конфлікту).
4. Gessel, M. van, & McCabe, P. (2021). *Michael van Gessel en Patrick McCabe maken ontwerp voor Fort aan de Buursteeg*. REDscape Landscape & Urban Design.

URL: <https://www.redscape.nl/portfolio/michael-van-gessel-en-patrick-mc-cabe-maken-ontwerp-voor-fort-aan-de-buursteeg/>

5. Книга пам'яті загиблих (2025). URL: <https://memorybook.org.ua> (сайт Книги пам'яті загиблих, проєкт, що присвячений увічненню пам'яті загиблих героїв України).

6. Інша освіта (2025). URL: <https://insha-osvita.org> (сайт належить організації «Інша освіта», яка займається розвитком неформальної освіти та просуванням інноваційних освітніх практик).

7. Notion (2025). *0674cbe17b8749ae8b11a4e1887a303c*. URL: <https://www.notion.so/0674cbe17b8749ae8b11a4e1887a303c?v=6873a56b9479415bb985239ce1e18> (платформа для організації та управління інформацією, зазвичай використовується для створення нотаток і баз даних).

8. One Caucasus (2025). URL: www.onecaucasus.org (сайт, присвячений культурним та соціальним ініціативам у Кавказькому регіоні; належить організації, що працює в цій сфері).

9. *Glossary* (2025). *PastFutureArt*. URL: <https://www.pastfutureart.org/glossary#Avantgarde> (сайт, присвячений дослідженню пам'яті, мистецтва та історії; належить ініціативі, яка займається меморіалізацією).

10. Слово і Діло (2022). *Знищення українських полонених в Оленівці – що відомо*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/07/29/novyna/bezpeka/znyshhennya-ukrayinskykh-polonenykh-olenivczividomo> (український медіаресурс, що спеціалізується на моніторингу політичних обіцянок та новин).

11. Stolpersteine (2025). *Gallery*. URL: <https://www.stolpersteine.eu/en/gallery/> (сайт, присвячений проєкту Stolpersteine, ініційованому Гунтером Демнігом, який встановлює пам'ятні брукувочки в пам'ять жертв Голокосту).

12. ТСН (2023). *Голод, черепно-мозкові травми, поранення та вбивства...* URL: <https://tsn.ua/ukrayina/golod-cherepno-mozkovi-travmi-poranennya-ta-vbivstva-sudova-medichna-eks>

13. Wikimedia Commons (2020). *File:20201220 Mostar, ruin.jpg*. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:20201220_Mostar,_ruin.jpg (проєкт, що є частиною Фонду Вікімедіа, який надає вільний доступ до медіа-файлів, як-от зображення, відео та аудіо).

14. Центр урбаністичних студій (2025). URL: <https://cus.org.ua> (сайт Центру урбаністичних студій, громадської організації, яка займається дослідженнями урбаністичних проблем і розвитком освіти в цій сфері).

15. ЦЕДОС (2025). URL: <https://cedos.org.ua> (сайт аналітичного центру та урбаністичного бюро «ЦЕДОС», який працює над соціальними проблемами в Україні).

Навчальне видання

Мацишина Ірина Віталіївна

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ КОНСАЛТИНГ

Методичні рекомендації до лекцій та практичних занять
для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності С2 Політологія
та D4 Публічне управління та адміністрування

Редактор О. А. Солдатова
Технічний редактор Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 22.12.2025.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 2,55.
Тираж 30. Зам. 43.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018